

VADOVĖLIO VERTINIMO FORMA

I. BENDRA INFORMACIJA

Pavadinimas: Nacionalinis saugumas ir krašto gynyba. Vadovėlis 11 (III gimnazijos) klasei

Autorius: autorių kolektyvas (Vida Česnaitytė, Viktor Denisenko, Ieva Gajauskaitė, Andrius Garbaras, Gintautas Jakštys, Asta Krikščionaitienė, Gintaras Labutis, Irmė Matonytė, Mindaugas Nefas, Andrius Pranskūnas, Rasa Smaliukienė, Andrius Tekorius, Ramūnas Trimakas, Vytautas Umbrasas, Dinas Vaitkaitis, Egidijus Vareikis, Vytenis Žilevičius)

Leidėjas: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija

Ugdymo pakopa, klasė: vidurinis ugdymas, 11 (III gimnazijos) klasė

Dalykas: Nacionalinis saugumas ir krašto gynyba

II. VADOVĖLIO ATITIKIMAS BENRIESIEMS REIKALAVIMAMS¹

Kriterijus	Vertinimas		Pastabos
	Atitinka	Neatitinka	
3.1. tekstinė, vaizdinė, skaitmeninė ir interaktyvi medžiaga turi būti pritaikyta siekti dalyko bendrojoje programoje įvardytų tikslų ir uždavinių, ugdyti dalyko bendrojoje programoje apibrėžtas mokinių kompetencijas, atitikti dalyko bendrojoje programoje apibrėžtą mokymo(si) turinį ir pasiekimų lygių požymius;	Atitinka		
3.2. vadovėlio ar mokymo priemonės struktūra turi atitikti didaktinius dalyko mokymo principus, pateikiamos įvairių tipų užduotys, atliepančios visus bendrosiose programose aprašytus pasiekimų lygius ir skatinančios taikyti įvairius mokymosi metodus;	Atitinka		Vadovėlyje pateikta aktuali, su bendrojo ugdymo mokyklos ugdymo turiniu, jo įgyvendinimu susijusi medžiaga, tačiau kai kurių poskyrių / išskirtų temų pavadinimai iš dalies atitinka juose pateiktą turinį. Reikėtų tikslinti.

¹ Vertinimo kriterijai ir jų numeracija pagal: „Bendrojo ugdymo dalykų spausdintų ir įvairių interaktyvumo lygių virtualiųjų vadovėlių ir mokymo(si) priemonių atitiktis teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašą“

			Pvz., Kiek metų mūsų valstybei? Išskirtoje temoje kalbama ne tik apie tai kiek metų gyvavo valstybė, bet ir apie jos tęstinumo išsaugojimą okupacijų metais, svarbius valstybės gyvavimo, jos išlikimo aspektus ir pan. (p. 4-5). Pagrindinės saugumo koncepcijos ir teorijos. Perskaičius šio poskyrio tekstą galima suprasti, kad viena seniausių saugumo koncepcijų populiariai vadinama realizmu. Toliau jau kalbama apie teorijas. Klausimas, o tai kaip su koncepcijomis, tai ji tik viena, o skyrelio pavadinime nurodoma, kad bus ir apie „koncepcijas“. Tada kyla dar viena problema, o kaip atsakyti į pateiktą klausimą, kaip buvo pristatyta tik viena koncepcija: „Nurodykite, kurioms saugumo koncepcijoms atstovavo šie mąstytojai: Hugas Grocijus, Tomas Hobsas, Imanuelis Kantas“ (p. 9-10). Atkreipti dėmesį ir į kitų poskyrių ir temų pavadinimus, pateiktus klausimus.
3.3. nėra fakto ir dalyko klaidų, turinys parengtas remiantis patikrintais ir patikimais šaltiniais;	Atitinka		
3.4. vadovėlio ir mokymo priemonės turinyje nėra diskriminavimo ir diskriminavimo propagavimo lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės,	Atitinka		

religijos pagrindu. Vadovėliai ir mokymo priemonės turi užtikrinti pagarbos asmenų įvairovei principą;			
3.5. vadovėlio ir mokymo priemonės turinys atitinka asmens duomenų apsaugos pagal 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas), Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą bei kitų asmens duomenų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus;	Atitinka		
3.6. vadovėlio ir mokymo priemonės turinys nesusijęs su realiai veikiančių įmonių, įstaigų, organizacijų ar kita veikla užsiimančių ūkio subjektų reklama, turinyje negali būti nurodomi realiai veikiančių įmonių, įstaigų, organizacijų ar kitų ūkio subjektų pavadinimai, rekvizitai, kontaktiniai duomenys;	Atitinka		
3.7. jei vadovėlyje yra nuorodos į konkrečius papildomus virtualiuosius išteklius, reikalingus vadovėlyje esančioms užduotims atlikti, vadovėlį įsigijusioms mokykloms turi būti užtikrinta laisva prieiga prie šių išteklių, nereikalaujant papildomo užmokesčio už teisę jais naudotis;	Atitinka		
3.8. vadovėlio ir mokymo priemonės turinyje pateikiami situacijų, įvykių, reiškinių, procesų, asmenybių veiklos aprašymai, iliustracijos, užduotys, nepažeidžiantys asmens teisių ir laisvių bei pagrindinių tarptautinės teisės principų, vengiama neigiamas emocines reakcijas keliančių asociacijų, būdvardžių ir kategoriškų	Atitinka		

apibendrinimų, nėra neigiamų ar kitokių lyčių stereotipų, mergaitės ir berniukai, moterys ir vyrai vaizduojami nešališkai;			
3.9. vadovėlio ir mokymo priemonės turinyje nėra nekorektiško, antidemokratiško, antivalstybinio turinio;	Atitinka		
3.10. vadovėlio ir mokymo priemonės turinyje nėra tendencingai pateikiamos ir (arba) klaidinančios informacijos geopolitinių įvykių kontekste;	Atitinka		
3.11. vadovėlio ir mokymo priemonės turiniu ar užduotimis nėra kurstoma tautinė nesantaika.	Atitinka		

III. VADOVĖLIO ATITIKIMAS SPECIALIESIEMS REIKALAVIMAMS²

Kriterijus	Vertinimas		Pastabos
	Atitinka	Neatitinka	
5.1.1. atitinka dalyko bendrojoje programoje nustatytus tikslus ir uždavinius;	Atitinka		
5.1.2. atitinka dalyko bendrojoje programoje aprašytą mokymo(si) turinį;	Atitinka		
5.1.3. struktūruojamas taip, kad atskiros dalys logiškai derėtų tarpusavyje, atsižvelgiant į dalyko didaktiką, paisant mokinių amžiaus tarpsnio ir skirtingų kognityvinių gebėjimų ypatumų;	Iš esmės atitinka		Labai gerai, kad vadovėlyje yra sugalvoti ir išskirti atskiri struktūriniai elementai, kurie turėtų palengvinti mokinių mokymąsi. Tačiau, susipažinus su vadovėlio struktūra, kyla tam tikrų klausimų. Pvz., „Temos reikšmingumas“ vienur jis apima daugiau kaip pusę puslapio (p.

² Vertinimo kriterijai ir jų numeracija pagal: „Bendrojo ugdymo dalykų spausdintų ir įvairių interaktyvumo lygių virtualiųjų vadovėlių ir mokymo(si) priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašą“

			132), kitur keletą trumpų pastraipų (p. 28). Kai kur yra pateikti teiginiai, kurie turėtų atskleisti pristatomos temos reikšmingumą, bet kitur pateikti klausimai, kuriuos tikslingiau būtų pateikti kaip užduotis, pvz., „Žvelgiant plačiau, galima klausti, ar esame apsaugoti nuo gamtos katastrofų, ar esame tikri, kad mūsų gyvenimo gerovės nesugriaus karai ar socialinės nesantaikos padariniai“ (p. 6). „Ar geografinė padėtis vieniems yra panacėja, kitiems – amžinas prakeiksmas, vieniems – nuoroda tapti jūrinėmis valstybėmis, kitiems – sausumos?“ (p.28). Reikėtų peržiūrėti ir pagalvoti ar tai kas pateikta yra <i>tikrai įdomu mokiniams</i>. Nes kai kur tai yra faktai, kurie gali būti aptariamai / pristatomi autorinio teksto dalyje, pvz., „TAI ĮDOMU! Radiacinės saugos centras yra institucija, kuri nuolatos stebi radiacinį foną Lietuvoje. Normalus gamtinis jonizuojančiosios spinduliuotės lygis Lietuvoje svyruoja iki 300 nSv/h“ (p. 187). Tiesa, apie jonizuojančiosios spinduliuotės lygį mokiniai mokosi ir fizikos pamokose. „Nuo 2014 m. Lietuvoje kasmet yra rengiamas grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas. Tai ataskaita, kurioje pateikiama profesionali nustatytų priešiško jėgų įtakos valstybės saugumui analizė.
--	--	--	--

			Šaltinis: Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymas. 2000 m. liepos 17 d. Nr. VIII-1861. Valstybės žinios, 2000-07-31, Nr. 64-1931. (Suvestinė redakcija nuo 2024-01-01)“ (p. 160). Siūlymas peržiūrėti visas pateiktas „įdomybes“ ir konsultuojantis su gimnazijų mokytojais įvertinti jų aktualumą 11-12 kl. mokiniams. Nėra aišku, o koku tikslu numatytas <i>Apibendrinimas</i> ir <i>Nagrinėdami šią temą, MES sužinojome: ...</i> Vienur po <i>Apibendrinimo</i> yra pateiktas tekstas (pvz., p. 27, o kitur nėra jokio teksto ir pateikiama iš karto <i>Nagrinėdami šią temą, MES supratome: ...</i> (p. 54-55). Recenzento nuomone galima palikti tik išskyrimą <i>Nagrinėdami šią temą, MES supratome: ...</i> Prasminga prie atskirų temų ar vadovėlio pabaigoje pateikti esminių / svarbiausių sąvokų žodyną.
5.2. vaizdinė medžiaga pateikiama taip, kad tikslingai derėtų su kitais vadovėlio turinio elementais, atsižvelgiant į dalyko didaktiką, paisant mokinių amžiaus tarpsnio ir skirtingų kognityvinių gebėjimų ypatumų;	Iš esmės atitinka Recenzuojant kilo klausimas: vadovėlyje yra pateiktos preliminaros iliustracijos		Vaizdinės medžiagos galėtų būti daugiau, ypač scheminio pobūdžio atvaizdavimo tekste aptariamų mokiniams sudėtingų dalykų.

	ar šios iliustracijos ir bus pateiktos išleistame vadovėlyje?		
5.3. informacijos paieškos sistema padeda rasti reikiamą informaciją atitinkamo amžiaus tarpsnio mokiniams;	Iš esmės atitinka		Vadovėlio pradžioje turėtų būti pristatyta jo struktūra, jos atskiri elementai, jų paskirtis, pateiktos galimos darbo su vadovėliu gairės.
5.4. pagal kiekvieną temą yra skirtingo sudėtingumo užduočių, atitinkančių dalyko bendrojoje programoje apibrėžtus visų pasiekimų lygių požymius;	Iš esmės atitinka		Reikėtų peržiūrėti užduotis ir klausimus (pateiktus prie atskirų temų aspektų / apibendrinamojo pobūdžio). Neturėtų atskirose temose vyrauti užduotys, kurios reikalauja iš mokinių žinių ir supratimo, iš dalies žinių taikymo gebėjimų. Svarbu papildyti temas užduotimis, kurių atlikimas reikalautų aukštesniojo, būtent kritinio mąstymo ir problemų sprendimo, gebėjimų. Pvz., tema: 6. Rusijos politika Iš pateiktų 34 užduočių / klausimų (prie atskirų temos aspektų, užduotys ir klausimai įvardinti kaip apibendrinamieji) 16 klausimų / užduočių reikalauja iš mokinių žinių ir supratimo.
5.5. klausimų ir užduočių formuluotės aiškios atitinkamo amžiaus tarpsnio mokiniams;	Iš esmės atitinka		Reikėtų peržiūrėti ir tikslinti kai kurias klausimų formuluotes, pvz., „Pasirinkite konkretų karinio konflikto, kuriame dalyvavo autoritarinė valstybė, pavyzdį ir panagrinėkite: kaip apibūdintumėte nedemokratinės valstybės užsienio ir gynybos politiką prieš kylant kariniam konfliktui, šiam

			vykstant ir jam pasibaigus?“, „Paaiškinkite, kokios yra dabartinės Rusijos užsienio ir nacionalinės saugumo politikos sąsajos su Rusijos imperijos ir SSRS vykdyta politika“ ir kt. Rekomenduojama klausimus formuluoti trumpais sakiniais, atsisakyti jungtukų, kad sakiniai netaptų ilgi ir sudėtiniai, pateikti mokiniams konkrečių, o ne abstraktų kontekstą ir pan. Gal čia detalė, bet ar mokinys gali atsakyti / kalbėti ir ne „savais žodžiais“ visais atvejais tai bus jo pasakyti žodžiai, kad ir cituojant ką nors: Klausimas: „Savais žodžiais paaiškinkite, kas yra nacionalinis saugumas. Aptarkite ne mažiau kaip tris jį sudarančius elementus“. Klausimą galima tikslinti, formuluoti tik nurodant „Paaiškinkite ...“. Atsižvelgiant į klausimų kūrimo rekomendacijas klausimas turi turėti aiškų vieną tikslą. Vadovėlyje kai kur pateikti „dvigubi klausimai“, pvz., „Kuriose pasaulio valstybėse buvo arba tebėra ryškiausi autoritariniai režimai?“ (pastarasis klausimas reikalauja net trijų dėmenų / dalių atsakymo: „buvo“, „tebėra“ ir „ryškiausi“ autoritariniai režimai) analogiška situacija ir su klausimu: „Kaip, jūsų manymu, užsienio ir gynybos politikos įgyvendinimas veikia demokratinių bei autoritarinių šalių gyventojus?“.
--	--	--	--

IV. BENDRI VERTINTOJO PASTEBĖJIMAI

-

V. GALUTINĖ IŠVADA

Vertintas Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos vadovėlis 11 (III gimnazijos) klasei, atitinka bendruosius ir specialiuosius reikalavimus vadovėliams.

Linas Jašinauskas, Vytauto Didžioji universiteto Švietimo akademijos Moderniųjų didaktikų katedros vedėjas

Parašas:

Data: 2024 m. rugpjūčio 28 d.